

SALVADOR RIVAS-MARTÍNEZ

«LA INFLUÈNCIA DE LA MEUA FAMÍLIA, SOBRETOT DE MON PARE, VA SER FONAMENTAL EN LA MEUA VOCACIÓ BOTÀNICA»

Pilar Soriano Guarinos *

Salvador Rivas-Martínez va nèixer al si d'una família d'apotecaris i botànics amb una presència de més de cent anys a la universitat espanyola. Per aquest motiu, aquests dies se celebra amb diversos actes a la Universidad Complutense i altres universitats espanyoles un segle dels Rivas en la Facultat de Farmàcia. El seu avi, Marcelo Rivas Mateos, que es va iniciar en el món de les plantes de la mà de Blas Lázaro Ibiza, va ser el primer d'aquesta reconeguda nissaga de botànics. La infància de Rivas-Martínez transcorre en ambient de farmàcia, entre herbaris i llibres de botànica: també sa mare, donya Trini, era farmacèutica. Tot això esguaitat pels estius infantils que va passar vagarejant pels ressecs camps de Serradilla (Càceres), terra d'origen dels Rivas, i pels verds i contrastats prats de Zarauz.

Caldria preguntar-se quina ha estat la veritable passió de Salvador Rivas-Martínez, la botànica o la muntanya. I és que des dels seus anys joves l'estudi de les plantes i de la vegetació es compaginava amb les escalades, les grans travessies i les expedicions. El seu aspecte jove i el seu cos atlètic denoten la passió per l'esport i la vida a l'aire lliure. Tot això, unit a una gran capacitat de treball i a la il·lusió per les grans empreses científiques, fa d'ell una persona admirada pels joves investigadors, a qui captiva de seguida pel seu saber. Sens dubte, és un dels científics amb majors coneixements sobre la vegetació mundial, i la seua extrema generositat a l'hora de transmetre els seus coneixements fan de Salvador Rivas-Martínez un botànic destacat i volgut.

És vostè un professor i investigador amb una llarga trajectòria, d'aquells científics que es pot dir que han creat escola. Com veu en aquest moment el panorama de la botànica, tant a Espanya com internacionalment?

La botànica, com altres ciències, no es troba en un bon moment. Actualment es nota un flux d'estudiants cap a les titulacions tecnològiques i cap a la física teòrica, i en biologia, sens dubte és el camp molecular i genètic el que crida l'atenció de la majoria de les "vocacions". Ciències com la química, la geologia i la botànica mateix pateixen una crisi a la qual ha contribuït un sistema d'avaluació de la investigació injust en què no són

© Fotos entrevista: Miguel Lorenzo

«LES PLANTES SÓN ELS ÚNICS ORGANISMES AUTÒTROFS I D'ELLES DEPENEN TOTS ELS PROCESSOS TRÒFICS I TOTS ELS CICLES BIOENERGÈTICS DE LA NATURALESA, SÓN ELS ELEMENTS FONAMENTALS PER AL CONEIXEMENT DE LA NATURALESA I, PER TANT, PER A LA SEUA CONSERVACIÓ»

mesurats els distints camps de la ciència amb els mateixos paràmetres. Això fa que els investigadors en aquests camps es vegin perjudicats i busquen aquelles disciplines i titulacions més rendibles. Aquest és un fenomen general i no sols del nostre país.

Ara que es parla tant de biodiversitat i megadiversitat, pensa que les plantes i la vegetació tenen un paper important en la conservació?

Ara es parla de biodiversitat com en altres temps es va parlar d'ecologia o de biologia. Els botànics i els zoòlegs estudien la biodiversitat des dels seus orígens, no hem d'oblidar que la biodiversitat es refereix, a més dels organismes, a les comunitats i als gens. Les plantes no sols formen part de la biodiversitat, sinó que són la part biòtica fonamental, encara que això sembla oblidar-se. Tingueu en compte que les plantes són els únics organismes autòtrofs i que d'elles depenen tots els processos tròfics i tots els cicles bioenergètics de la naturalesa. D'elles depèn també la formació i la conservació dels sòls. Així doncs, són els elements fonamentals per al coneixement de la naturalesa i, per tant, per a la seua conservació. En aquests moments que, com dèiem abans, s'abandonen els estudis taxonòmics, va augmentant el desconeixement de la naturalesa, per això estic convençut que d'ací a uns anys, quan ens adonem que hem avançat molt poc en el coneixement de la biodiversitat i que la deterioració d'aquesta augmenta més ràpidament que el seu coneixement, les ciències taxonòmiques tornaran a valorar-se, i això no sols afecta la botànica, també la zoologia pateix aquest mateix procés.

En aquest moment es parla molt de canvi climàtic. Vostè, que és un expert en bioclimatologia i coneix la flora i vegetació de tot el món, pensa que estem en realitat en una època de canvi climàtic global?

Els canvis climàtics no poden interpretar-se en curts períodes de temps com es fa ara. S'ha muntat una faramella al voltant del canvi climàtic que no se sosté científicament i que respon a certs interessos, tant científics com tecnològics. Estem en un període postglaciar en què des de fa uns quinze mil anys han succeït diferents i espectaculars canvis climàtics. Pensem en l'anomenada "petita edat del gel" que es va estendre des del segle XV al XVIII, és a dir, uns tres o quatre segles en què va haver-hi un refredament de la Terra que s'ha suavitzat en els últims dos-cents anys.

Penseu que en el segle XV hi ha testimonis que relaten gelades a l'Albufera i en l'Ebre al seu pas per Tortosa. Moltes de les morrenes glaciars del Pirineu i altres muntanyes són d'aquesta època. Evidentment l'emissió d'energia a l'atmosfera a causa de la producció a les zones industrials, en les grans ciutats, etc., dóna lloc a augmentos locals de la temperatura. Però tota afirmació general és arriscada. El que sí que és cert és que es produeixen canvis globals en el maneig de la naturalesa, sobretot als països desenvolupats, i això sens dubte implica canvis en el medi ambient.

A més de la seua vocació per la botànica, té una altra gran vocació, és muntanyenc i alpinista dels que han escalat les muntanyes més importants del món. Ha notat alteracions a les glaceres que facen pensar en un canvi climàtic?

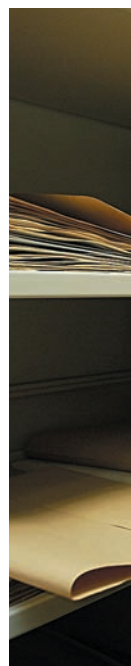
Sens dubte hi ha una recessió en algunes glaceres, sobretot als Alps i als Pirineus, i això no indica necessàriament un augment de la temperatura, sinó una disminució en les precipitacions, per tant en l'aliment de neu i gels de les glaceres. De tota manera, en altres zones de la terra, com a Alaska, no s'aprecia aquesta recessió i en les seues muntanyes hi ha glaceres de cúpula, que es retroalimenten anualment. Per això una vegada més hem d'insistir que no s'ha de generalitzar quan es parla d'aquests fenòmens.

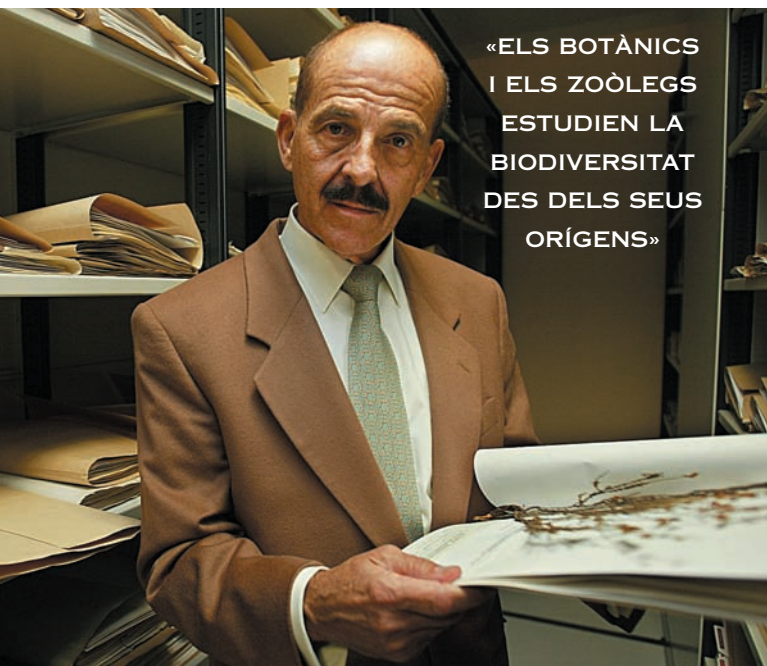
Pertany a una família de llarga tradició botànica, el seu avi i son pare eren botànics i a més catedràtics de la mateixa universitat. Quina influència ha tingut aquesta tradició

en la seua vocació botànica i universitària?

Bé, un sempre s'alimenta i s'impregna de l'ambient que l'envolta, aquest és un fenomen ecològic. Sens dubte la influència dels meus avantpassats, sobretot de mon pare, va ser fonamental en la meua vocació botànica. Des de xiquet li vaig veure treballar, no sols amb les plantes, també fent interpretacions sobre el paisatge, i això, sens dubte, unit a la meua afició a l'aire lliure i a la naturalesa, va decidir la meua vocació per les plantes i per la vegetació. Aquesta vocació es va consolidar quan mon pare em va enviar a Alemanya a treballar amb el professor Tüxen, un dels grans investigadors en la ciència fitosociològica, que havia iniciat el professor Braun-Blanquet. Aquesta ciència em va descobrir la seua capacitat per a interpretar la vegetació i les seues relacions i la influència que tenen sobre la seua distribució a la Terra els distints factors ambientals, sobretot el sòl i el clima. Quant a la universitat, tota la meua vida hi he

**«S'HA MUNTAT UNA
FARAMALLA AL VOLTANT
DEL CANVI CLIMÀTIC QUE
NO SE SOSTÉ
CIENTÍFICAMENT I QUE
RESPON A CERTS
INTERESSOS»**

«ELS BOTÀNICS
I ELS ZOÒLEGS
ESTUDIEN LA
BIODIVERSITAT
DES DELS SEUS
ORÍGENS»

estat relacionat i n'he format part; allí he après actituds de llibertat, honestat i amor i il·lusió pel treball, actituds que m'han acompanyat sempre.

Què ha influït més, la tradició familiar o la seua afició a la muntanya?

La influència familiar, ja l'he apuntada. La meua afició a la muntanya és una altra cosa. Des de molt jove em vaig sentir atret pels espais oberts i els cims. Això, unit a la meua afició a l'esport, va fer que a la muntanya trobara un escenari que em permetia comprendre la grandiositat de la naturalesa al mateix temps que l'esforç de l'ascensió o l'escalada m'estimulava i alimentava en mi un cúmul de sensacions de superació, d'admiració pel paisatge, de respecte i amor per la naturalesa. Si a això unia, a mesura que la meua formació en la botànica augmentava, els meus coneixements sobre la vegetació, el gaudi encara era major. Conèixer quasi totes les muntanyes del món m'ha donat una visió molt particular de la naturalesa i m'ha ajudat a comprendre moltes coses, humanes i ambientals.

Ha publicat importants treballs, com el mapa de sèries de la vegetació d'Espanya i últimament un ampli treball sobre els boscos d'Amèrica del Nord. Té en aquest moment algun gran projecte?

Com deia abans, l'amor i la il·lusió pel treball fan que un investigador sempre tinga entre mans un projecte i que aquest projecte siga el més important, perquè es basa en l'experiència dels anteriors. En aquests moments, com-

pletat el gran projecte de la cartografia d'hàbitats naturals i seminaturals d'Espanya, vull acabar la nova edició del mapa de sèries de vegetació d'Espanya, i sobretot vull completar les investigacions que des de fa temps porte a terme sobre bioclimatologia i biogeografia de la vegetació a nivell mundial. L'aplicació del model bioclimàtic que vam posar en pràctica fa uns anys respon molt bé a nivell global i això ens anima a continuar treballant en aquesta línia. M'agradaria comentar que tots aquests treballs no sols m'han enriquit científicament, també ho han fet humanament, no sols per conèixer altres gentes i altres cultures, sinó també perquè les llargues jornades de treball de camp i els llargs viatges amb una convivència prolongada i amb discussions científiques, han enfortit i creat relacions i amistats molt sòlides.

La Universitat de València va apostar des del principi per la botànica, amb la creació a principis del segle XVI de la càtedra de simples i, en els últims temps, amb la restauració del Jardí Botànic i l'edifici d'investigació. Què opina d'aquest projecte?

Crec que la Universitat de València és un exemple. Efectivament en aquesta universitat es van iniciar els estudis de la botànica, en aquella època renaixentista en què la botànica, a través dels simples, constituïa una disciplina fonamental en la medicina. La restauració del Jardí Botànic és un exemple més del tarannà d'aquesta universitat. Quan alguns aspectes de la botànica estan en crisi, la Universitat de València recupera no sols un ric patrimoni sinó que l'integra en una estructura moderna d'investigació científica que es completa amb la docència, la divulgació científica i la cultura. És un model magnífic a través del qual la universitat, a banda de fer ciència, s'acosta als ciutadans. Però és important dir que açò no hauria estat possible sense l'entusiasme i el treball de persones que van creure en un projecte tan important i difícil, i en aquest aspecte vull destacar el professor Costa, qui va aconseguir reunir un equip amb què va poder portar endavant aquesta idea que, en ocasions, va trobar la incomprensió i la crítica d'alguns sectors. Lògicament, per a dur a terme aquesta tasca va rebre el suport dels diferents rectors que van viure aquest procés, com Ramon Lapiedra, Pedro Ruiz i l'actual rector, Francisco Tomás. Finalment, vull destacar el bon moment de la botànica a València. Hi ha en aquesta universitat un grup de joves professors que estan abraçant un ampli camp en les investigacions botàniques, i que si reben suport poden aportar grans avanços en el coneixement de les plantes i de la vegetació, no sols des del punt de vista teòric, sinó també des del punt de vista pràctic i d'aplicació. ☺

*Jardí Botànic de la Universitat de València